

news letter

Je šance vrátit Evropu ke svobodě?*

Václav Klaus:
Je šance vrátit
Evropu ke svobodě?

Stanislava Janáčková:
Skrytá rizika
eurozóny

Stanislav Balík:
Holešovští
blouznivci

John O'Sullivan:
Recenze filmu
„Želena lady“

Excerpta z četby
Václava Klause č. 3



Václav Klaus

Robert Nef je bezpochyby jedním z posledních evropských klasických liberálů. V Evropě samozřejmě jsou lidé, kteří jsou sami o sobě přesvědčeni, že jsou důslednými antikomunisty nebo antisocialisty, a kteří trvají na tom, že jsou protržní a prodemokratičtí, ale my víme, že jsou velmi daleko od hlubokého přesvědčení o významu svobody a svobodné tržní ekonomiky. A stejně tak dobře víme, že nejsou aktivními a hlasitými obhájci klasických liberálních principů, které jsou tak drahé Robertu Nefovi (a mně).

Měkkí liberálové

Tito lidé jsou pro trh (když je variantou centrální plánování), ale současně bez zaváhání řeknou, že neregulované trhy musí být nějak dávány do pořádku. Mají rádi „soukromé statky“, které jsou vytvářeny trhy, ale iracionálně věří, že spolu s růstem bohatství musí být vytvářeno také více „veřejných statků“. Jsou si vědomi tragických důsledků vládních selhání všeho druhu, ale neprotestují proti nejrozumnějším populistickým výrokům o selhání trhu. Jsou si

* Příspěvek do Festschriftu Roberta Nefa: „Robert Nef – Kämpfer für die Freiheit. Hommage an einen bedeutenden Liberalen“. Swiss Liberty, 2012, 332 stran. Překlad z angličtiny. Německá verze textu vyšla v týdeníku Die Weltwoche 4. dubna 2012.

vědomei nezpochybnitelných předností trhů, ale rádi mluví o asymetrických informacích tržních účastníků a o destruktivní roli, kterou asymetrické informace hrají. Vědí, že trhy nemohou být zdokonaleny regulací, ale neprotestují proti evropské zcela neefektivní, protože vysoce regulované „smíšené ekonomice“.

Tuto pozici nazývám „měkkým“ liberalismem a důsledků této soudobé převládající „liberální“ tendence se velmi obávám. Vidíme to ve sféře politiky např. u německé FDP a v akademické sféře u řady „liberálních institutů“ na celém světě.

Robert Nef, s nímž jsem měl příležitost opakovaně se setkávat na akcích Montpe-

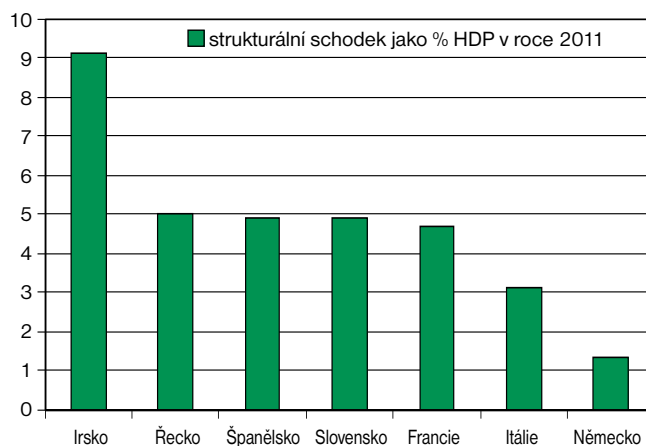
lerinské společnosti, je jiný. Nef není měkkým liberálem. Je skutečným příznivcem klasického liberalismu, věří ve svobodu a demokracii, v Hayeka a v Misesa. Mám rád jeho heslo „čím soukroměji, tím lépe“ (v jeho příspěvku k osmdesátým narozeninám Otto Lambsdorffa „Zavázán svobodě“, 2007). Robert Nef vidí zcela jasně, že „politici, kteří na straně jedné přiznávají, že plánované hospodářství dlouhodobě nefunguje, přesto neprotestují proti státním nebo polostátním řešením“ (v jeho nedávné přednášce „Existenční krize státu blahobytu“, hayekovské kolokvium, 2011, Obergurgl, Rakousko, 9. září 2011).

Cesta zpět

Na konci listopadu 2011 jsem vydal knihu „Evropská integrace bez iluzí“ (v češtině Knižní klub, Praha 2011), v níž jsem argumentoval, že evropská integrace a s ní celá Evropa uvízla ve slepé uličce.

DUBNOVÝ GRAF CEPU

Strukturální schodky v eurozóně



Při jejím představení jsem řekl následující: „Poté, co jsem odeslal knihu vydavateli, se mi dostal do rukou zajímavý text švýcarského klasického liberála – jednoho z posledních v Evropě – Roberta Nefa, který rovněž použil výrok, že jsme uvízli ve slepé uličce.“

To by mohl být bonmot a zajisté ne nový – použil jsem stejný výrok na str. 8 své knihy – ale on dodal ještě jednu velmi důležitou věc: „Na konci slepé uličky existuje jen cesta zpět.“ V Evropě to znamená, že bychom se měli vrátit před změny posledních desetiletí, v nichž došlo jak k rychlému růstu paternalistického státu blahobytu, tak k urychlené likvidaci evrop-

ských států transferem kompetencí do Bruselu.“

Postřehy Roberta Nefa, že „na konci slepé uličky zůstává jen cesta zpět“ a jeho další argument, že „slepá ulička“ se liší od „úzkého místa“, jsou zcela zásadní. V „úzkém místě“ cesty pomáhá strategie „více a rychleji kupředu“. Ve slepé uličce je heslo „rychleji kupředu“ zničitelné.

Slepá ulička

My, kteří jsme strávili většinu část svého života v komunismu a kteří se dnes můžeme „radovat“ z života v ráji evropského sociálního státu – vidíme spolu s Robertem Nefem a stejně ostře jako on – „bludný kruh rozsáhlého přerodění, které tento sociální stát provádí“ (Hayekovské kolokvium) a považujeme „trva-

lou nespokojenost lidí a jejich neomezeně rostoucí nároky“ za hlavní problém Evropy a celého Západu. V mém souběžně připravovaném projevu říkám, že „problémy Evropy nejsou ekonomické v úzkém slova smyslu; jsou spojené s dnešní evropskou civilizací a kulturou“ (Euro 12. 12. 2011). I Robert Nef říká, že „dnešní krize není primárně finanční, nýbrž kulturní“. Jako on považuji i já permanentně rostoucí „nároky“ – bez jakéhokoli vztahu k výkonu – za slepou uličku.

Robert Nef vidí EU jako „merkantilistický a intervencionistický svazek“ (v jeho stati „Hranice suverenity státní moci“, Finanz und Wirtschaft, září 2010), protože „EU se zakládá na zastaralém teritoriál-

ním, etatistickém a korporativistickém konceptu integrace“. Vidí v ní „organizované spolupůsobení lobbyistů a evropské byrokracie“.

V posledních týdnech, po prosincovém summitu EU v Bruselu, jsme předmětem nemalého nátlaku: máme se podílet na posunu EU k EFU (k Evropské fiskální unii) a máme posílat velké množství peněz Mezinárodnímu měnovému fondu, abychom pomohli zadluženým zemím eurozóny. Jeden z mezititulků článku Roberta Nefa je „jen náklady, ale vliv sotva“, který je přesně tím, co cítíme my, v České republice. Evropa by měla být ráda, že je v ní Robert Nef. Pouze s lidmi jako on můžeme navrátit Evropě svobodu. ■

Skrytá rizika eurozóny



Stanislava Janáčková
poradkyně prezidenta republiky

Situace v eurozóně stále poskytuje důvody k vážnému znepokojení. Mnohé z jejích problémů si bohužel veřejnost, ke své škodě, příliš neuvědomuje. Nemohou však uniknout ekonomům, kteří hlouběji vidí do fungování eurozóny a do jejích finančních „útrob“. Zatímco různé fiskální záchranné balíčky a odpisy vládních dluhů se probírají na veřejnosti, probíhá v rámci eurozóny i skryté vzájemné financování, které dosahuje netušených rozměrů. Probíhá mimo jakoukoli kontrolu veřejnosti a vytváří nová rizika pro „severní“ země, neboli pro tzv. zdravé jádro eurozóny. A zejména pro Německo, které, jak se ukazuje, v mezibankovním vypořádacím systému TARGET2 mohutně skrytě financuje jižní země a Irsko.

Finanční nerovnováha

Naši odbornou veřejnost na to nedávno upozornili Martin Mandel a Vladimír Tomšík v článku s názvem „Nový rozměr finanční ne-

rovnováhy eurozóny“ v časopise Bankovníctví č. 3/2012. Pokusme se shrnout tento vysoce odborný článek a „převyprávět“ a okomentovat ho pro širší čtenářskou obec. Zároveň tím čtenářům newsletteru zprostředkujeme další znepokojivé analýzy publikované v zahraničí, například článek Hanse-Wenera Sinna (2011), ředitele Ifo Institutu v Mnichově, a také analýzu JPMorgan z března tohoto roku (2012). Z těchto analýz vyplývá, že Německo spolu s Nizozemím a Lucemburskem prostřednictvím mezibankovního vypořádacího systému zemí EU, zvaného TARGET2, skrytě a nedobrovolně financují tzv. periférii eurozóny, tedy Řecko, Španělsko, Portugalsko, Itálii a Irsko.

Dochází k tomu kumulováním vysokých clearingových zůstatků národních centrálních bank v systému TARGET2, který slouží k zúčtování operací z mezinárodního platebního styku

i z realizace měnové politiky Evropské centrální banky. Oproti minulosti, kdy býval systém celkem vyrovnaný, v něm od roku 2007 výrazně narůstají vysoké pohledávky centrální banky Německa a na druhé straně závazky centrálních bank Řecka, Irska, Portugalska a Španělska. Zůstatky (které jsme znali za socialismu jako clearingové špičky) se hromadí, aniž by byly vypořádány. Německo tak velmi levně (za hlavní refinanční sazbu ECB, tj. 1 %) financuje problémové země eurozóny, a to sumou na úrovni přes 500 mld. EUR. Vedle Německa k tomu přispívá i Nizozemí sumou 170 mld. EUR a Lucembursko 110 mld. EUR (stav z ledna 2012 podle analýzy JPMorgan). Celkový závazek periferních zemí ze systému TARGET2 tak již značně přesahuje 700 mld. EUR. Přitom sazba, za kterou si problémové periferní země takto skrytě půjčují, vůbec neodráží jejich rizikovost. Navíc, centrální banky problémových zemí si tímto způsobem mohou půjčovat prakticky bez limitu.

H.-W. Sinn přirovnává tento systém ke společným evropským dluhopisům, neboť se vyznačuje jednotnou nominální úrokovou sazbou

a sdíleným rizikem – na rozdíl od klasických vládních dluhopisů, kde trhy požadují od periferních zemí eurozóny vysoké rizikové přírůstky a kde každá země sama ručí (nebo by měla ručit) za své dluhy. Pro periferní země je to velmi výhodný systém, což samozřejmě původní dohoda o TARGET2 vůbec neměla v úmyslu. Původně se počítalo s tím, že pohledávky a závazky se vzájemně vykompenzují a clearingové špičky budou malé a nebudou se soustavně hromadit u jedné skupiny zemí.

Clearingové špičky

Hromadící se pohledávky a závazky (clearingové špičky) v systému TARGET2 jsou důsledkem soustavných obchodních deficitů a deficitů běžných účtů platebních bilancí jižních zemí a Irska – a přebytků Německa (a také Nizozemí, Rakouska, Finska, Švédska a Belgie). Až do finanční krize byly tyto nerovnováhy běžných účtů kompenzovány pohybem kapitálu – exportem soukromého kapitálu z Německa a dalších „severních“ zemí. Sever finančních deficitů obchodních bilancí a běžných účtů jihu. Po propuknutí finanční krize se tento mechanismus zadrhl.

Naopak nastal útek soukromého kapitálu z problémových zemí, a to hlavně do Německa. Bundesbanka tak financuje dluhy centrálních bank problémových zemí (a půjčuje si na to od německých obchodních bank – pro které je to, vzhledem k regulaci Basel III, nejbezpečnější uložení prostředků).

To má důsledky i pro oblast měnové politiky. Měnová politika eurozóny jako celku funguje v systému dodávání likvidity, což znamená, že Evropská centrální banka prostřednictvím národních centrálních bank „nalévá“ do eurozóny peníze (pomocí tzv. repo operací, momentálně za roční úrok 1 %). A v poslední době těch peněz nalévá opravdu hodně, ve snaze podpořit národní bankovní systémy a pomoci rozvíjet ekonomiku. Nicméně nyní nastává situace, kdy jedna (ta problémová) část eurozóny funguje v režimu dodávání likvidity (obchodní banky jsou čistými dlužníky), zatímco druhá část (Německo) již funguje v systému stahování likvidity (obchodní banky

jsou čistými věřiteli centrální banky). Peníze dodávané Evropskou centrální bankou se tak zčásti přelévají ze severu na jih, z jádra do periferie.

Nesplácené závazky

V případě vystoupení jedné nebo více zemí z eurozóny by nastal problém, jak tyto clearingové zůstatky vypořádat. Dosavadní dohody s takovým vývojem nepočítají. Obdobný problém byl při dělení Československa, přičemž ČNB svou pohledávku ve výši 2,4 % tehdejšího českého HDP nikdy nedostala zaplacenou a v roce 2000 ji definitivně odepsala. Slovensko totiž tuto pohledávku nikdy neuznalo. Rizikovitost situace v systému TARGET2 je tedy vysoká, a to zejména pro Německo. Jak ukazují Martin Mandel a Vladimír Tomšík, dlužnické země ani nemají devizové rezervy, které by závazky ze systému TARGET2 pokryly. Dohromady mají jen 56 mld. EUR devizových rezerv, proti závazkům z TARGET2 ve výši 600 (nově dle JPMorgan dokonce přes 700) mld. EUR.

Na vysokou rizikovitost této situace pro Německo pou-

kázal v březnu letošního roku prezident Bundesbanky Jens Weidmann v dopise adresovaném prezidentovi Evropské centrální banky Mario Draghimu. Ani Jens Weidmann se však neodvážil požadovat, aby periferní země své závazky z TARGET2 jednorázově uhradily. To by totiž radikálně změnilo celý způsob fungování měnové unie. Požadoval však alespoň, aby ECB při svých repo operacích požadovala od bank periferních zemí kvalitnější záruky (ty představují jedinou nepřímou záruku za pohledávky Německa v systému TARGET2). Zatím to však vypadá, že se Evropská centrální banka nechce celou situaci otevřeně zabývat. Financování přes TARGET2 tak zůstává veřejnosti skryté. Parlamenty, které projednávají fiskální „záchranné balíčky“, se o těchto závazcích problémových zemí vůbec nemusí dozvědět.

Co k tomu dodat? Vedle oficiálních „záchranných balíčků“, vedle „dobrovolného“ odpisu části hodnoty vládních dluhopisů problé-

mových zemí a vedle zhruba 1000 mld. EUR „obecných“ peněz, které do celé eurozóny nalila ECB (třileté repo-operace za 1% úrok), tak problémové země čerpají ještě specifickou výhodu ve formě nesplácení závazků ze systému TARGET2. Nebo spíše peníze, které nalévá ECB, se daleko výrazněji přelévají do „severu“ eurozóny. Fakt, že tato situace vytváří dodatečná rizika, si zatím uvědomují spíše jen finanční analytici. Tím, kdo tato skrytá rizika nese, jsou občané „jádrových“ zemí eurozóny – a především Německa.

Literatura:

Tomšík, V. – Mandel, M.: Nový rozměr finanční nerovnováhy eurozóny: Bankovníctví č. 3/2012, s. 19–21.

Sinn, H-W. – Wollmershäuser, T.: Target Loans, Current Account Balances and Capital Flows: The ECB's Rescue Facility. NBER Working Paper No. 17626, November 2011.

JPMorgan Chase Bank, London, Global Data Watch March 2, 2012.

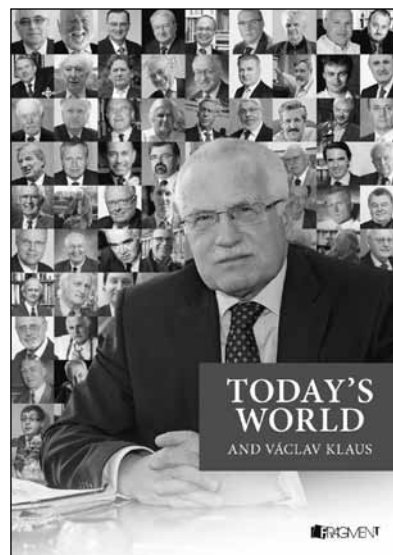
NOVINKA



CEP nabízí sborník č. 96/2012 „Domy s nulovou spotřebou energie – geniální návrh, nebo nesmyslná regulace EU?“, do něhož přispěli **Pavel Gebauer, Ivo Strejček, Karel Kabele, Lukáš Petřík, Robert Axamit, Petr Slanina, Miroslav Kutílek, Aleš Hrubý, Ondřej Krutílek, Petr Měchura, Tomáš Munzi a Lukáš Kovanda**. Editorem je **Marek Loužek**. Předmluvu napsal prezident **Václav Klaus**.

110 stran, 100 Kč.

objednávky na www.cepin.cz



Nakladatelství **Fragment** nabízí sborník anglických příspěvků, které zahraniční i čeští autoři napsali u příležitosti sedmdesátých narozenin prezidenta **Václava Klause**. Obsahuje odborné i nadčasové texty více než padesáti autorů z patnácti zemí světa. Jsou mezi nimi významní politici, ekonomové, filozofové, představitelé úspěšných think tanků a firem, a další osobnosti veřejného života a vědy. Píší nejen o Václavu Klausovi, ale především o tématech a myšlenkách, které s ním sdílejí. 358 stran. Objednávky na

www.fragment.cz

Holešovští blouznivci



Stanislav Balík
vedoucí katedry politologie
Fakulty sociálních studií MU v Brně

Pokud někdo vyzývá k odstranění demokratického řádu, měli bychom se mít na pozoru. Po dlouhé době se u nás neprotestuje proti konkrétním nešvarům, ale proti celému systému, proti uplynulým dvaceti letům. Na prvomájové mítinky komunistů, na nichž se vlastně mluvívá o podobných věcech jako minulý týden na náměstí několika měst, jsme si zvykli jako na úsměvný folklor kdesi na úrovni vynášení smrtky. Teď se ale potkáváme s něčím novým, nebezpečnějším. Právě proto by neměly být nedávne a možná budoucí protesty přejity mlčením.

Rozhořčení není program

Rozhořčení není program, říkal už kdysi Masaryk. V mém přenosu jsme to viděli na Věcech veřejných, které vynesl na politické nebe mnohem slabší pocit rozhořčení, než jaký se zdá panovat ve společnosti dnes. Ať už si čteme Holešovskou výzvu shora dolů či zezdola nahoru, nic jiného než rozhořčení v ní nenajdeme. Je pěkné chtít svrhnout systém. Ale co bude místo něj? Jak se má desetimilionovému národu vládnout prostřednictvím referend, aniž by na to byl dlouhodobým vývojem, jako ve Švýcarsku, připravován?

Je jistě legitimní kritizovat systém politických stran a jejich konkrétní fungování. Asi by se našlo málo lidí, kteří by s nimi byli spokojeni. Ale navrhnout odstranění systému stran jako takových, to už je něco jiného. Kde na světě funguje demokratický a svobodný systém bez politických stran? Jak by se po jejich odstranění vybírali vládcí? Systémem uličních důvěrníků a jejich sdružení? Budiž řečeno zcela jasně – byl to fašismus, který chtěl odstranit

strany jako něco nefunkčního a nepřírozeného. Jak to skončilo, dobře víme.

Není to horší než před dvaadvaceti lety. Holešovská výzva a na ni navázané protesty nejsou ničím jiným než rozhořčením. Často oprávněným. Komu se líbí zpronevěry, rozkrádání? Ale stav naší země není horší než před dvaadvaceti lety, jak tvrdí. Dokázat to lze mnoha způsoby – jak statistickými, tak individuálním pozorováním. Jak vypadala města a obce v devětaosmdesátém? Jak (ne)fungovalo centrální plánování? Kdo rozhodoval o našich životech a profesionálním uplatnění? Ano, z pohledu dnešního dlouhodobého nezaměstnaného, který měl tehdy garantované jistoty, to bylo možná lepší. Ale lépe se měli i Izraelité v Egyptě u hrců plných masa než v nejistotě na poušti. Přesto kdyby z egyptského otroctví nevyšli, tak zřejmě nemáme dnešní civilizaci. Víme, mnohdy chce být raději celý život shrbeným otrokem.

Pokud někdo vyzývá k odstranění demokratického řádu, měli bychom se mít na pozoru.

Za morální zdevastovanost národa, již výzva přičítá vládnoucímu režimu, nemůže politika. Může za ni špatná výchova – a především doma, potom teprve ve škole či jinde. I za nejkrutějšího bolševického či nacistického režimu uměli mnozí rodiče ve skrytosti svých domovů vychovat ze svých dětí rovné lidi, kteří věděli, že bílá je bílá, i kdyby se stokrát tvrdil opak, kteří věděli, že krást ani podvádět se nemá. Jak vstupuje politika do výchovy k mravnosti v jednotlivých rodi-

nách? Není to spíš tak, že selhávají konkrétní rodiče, kteří na své děti nemají, nechtějí či neumí mít čas?

Cesta do pekla

Kritika mívá na politiku a trefuje nás všechny. Kdo nás nutí k nadměrnému zadlužování? Ano, exekuce a výdělky exekutorů jsou mnohdy nemravné. Jistě, jsou individuální situace lidí, kde oba manželé náhle přišli o práci a ocitli se na hraně chudoby a půjčka se zdá být jediným východiskem. Kolik ale zadlužení je ve své podstatě nemravného – na televize, dovolené, internet, telefony? Na co z toho, co dnes považujeme za minimální standard, jsme před pětadvaceti lety ani nepomysleli? Nad čím vším z pohodlnosti mávneme rukou – to mi nestojí za námahu?

Za mnoho důvodů rozhořčení můžou přímo dnešní a minulí politici. Mnoho ale způsobují nerealistické sny a touhy, které v nás budí dávne geny středověkých českých blouznivců toužících spasit celý svět a dát mu světlý příklad. Husitská revoluce, tato pramáti všech evropských sociálních revolucí, jasně ukázala, k jakým závěrům snaha násilně opravit zkažený svět spěje.

Současné politické strany mají historickou odpovědnost. Pokud nepřinesou

reálnou změnu způsobu výkonu vládnutí, napětí vygraduje. A už nepůjde o to, zda bude vládnout strana levého, či pravého středu. Společnost je natlakovaná a evidentně potřebuje upustit páru. Stane-li se tak ale na základě Holešovské výzvy či jí podobných akcí, čeká nás katastrofa.

Cesta do pekel bývá dlážděna těmi nejlepšími a nejčistšími úmysly.

Cesta do pekel bývá dlážděna těmi nejlepšími a nejčistšími úmysly. Nemůžeme ale ponechat stranou, že úmysly řady těch, kteří se na demonstracích podílejí, čisté vůbec nejsou. Nejde jim o vylepšení demokracie, ale o svržení a odstranění demokratického řádu. V tu chvíli bychom se měli mít na pozoru. Od snahy změnit demokratické uspořádání institucí a jejich obsazení bývá v českých zemích velmi blízko k omezení svobod každého člověka. Nemáme zkušenost s nedemokratickými režimy, které by zaručily svobody a základní práva vyjma politických. Můžeme tedy očekávat, že odstraníme-li demokratický řád, bude nový vládce rozhodovat nejenom o věcech společenských, ale i o osudech nás, našeho majetku, našich dětí.

Lidové noviny 20. 3. 2012

Předplatné na rok 2012

Předplatné zahrnuje pravidelný newsletter, sborníky a ostatní publikace, pozvánky na semináře.

Základní cena předplatného činí 660 Kč.
Studentské předplatné 330 Kč.

cep
CENTRUM
PRO EKONOMIKU A POLITIKU

www.cep.in.cz

RECENZE FILMU – ŽELEZNÁ LADY



John O'Sullivan
vedoucí redaktor

Rádia Svobodná Evropa/Rádio Svoboda

„Železná lady“ je výraz, který původně v roce 1975 vymyslely noviny vydávané Rudou armádou s cílem demonizovat Margaret Thatcherovou. Namísto toho se ukázalo, že tento výraz byl výstižnou předpovědí její úlohy v oslabování Rudé armády a zničení Sovětského svazu v posledních fázích studené války. Je to však přinejlepším ironický název pro tento snímek zobrazující dobu pokročilého stáří této ženy, která byla poslední osobou, jež v čele britské vlády hrála rozhodující úlohu ve světové politice. Já bych namísto toho navrhol „Lvice v zimě“.

Dějový rámec

Dějovou linii filmu tvoří řada vzpomínek zestárlé lady Thatcherové, která v současné době truchlí nad úmrtím svého manžela a vzpomíná na události, které se odehrály několik let předtím. Nejprve ji potkáváme jako mírně poptenou starou dámu, která navzdory vši pravděpodobnosti utekla svému policejnímu doprovodu a kupuje si litr mléka v místním obchodě. Vrací se domů a stěžuje si na cenu mléka Denisovi, který se ukáže být čilý po smrti stejně jako byl zaživa.

Pravidelně se vynořuje během vyprávění o vzestupu a pádu jeho manželky, vtipkuje, kritizuje, povzbuzuje a opravuje její vzpomínky, její rozhodnutí, její ambice a v neposlední řadě její sobectví. Ona balí jeho staré šaty pro charitativní prodejnu a snaží se vyrovnat se skutečností, že je mrtvý. Když jsou kolem ní další lidé, příhodně zmizí neznámo kam; když kolem nikdo není, hádají se o minulosti. Zůstává nejasné, zda si lady Thatcherová uvědomuje, že „Denis“ je halucinace. Když jsou však na konci filmu všechny jeho věci odeslány, „Denis“ je následuje do

světelné záře a zanechává svoji manželku o samotě.

Někteří kritici, kteří jinak „Železnou lady“ posuzují příznivě, kritizovali tuto pomůcku pro dějový rámec jako nevkusnou. Zobrazovat žijící osobu, zejména významnou státnici, jako osobu trpící senilními přeludy, je považováno za neslušné a nevkusné. To je spravedlivá kritika. Skutečně ano. Ale nemuselo by jít o dysfunkční pomůcku, kdyby byly Denisovy komentáře udrženy v jistých mezích. Avšak ony tvoří téměř celý film nebo přinejmenším jeho ústřední dějovou linii. Skutečné historické úspěchy Margaret Thatcherové se objevují z velké části jako načrtnuté vzpomínky v její vlastní mysli, viděné prizmatem Denisovy kritiky.

Proto velmi záleží na tom, kdo „Denis“ je a co říká. Zcela jistě není věrným historickým vyobrazením Denisa Thatchera, který by některé poznámky, jež mu byly vloženy do úst, ihned vyplivl. Nemyslel si, že by jeho manželka byla hnána spíše ambicemi než smyslem pro povinnost (jak argumentuje v jedné ústřední scéně), nebo že vždy „jednala sama za sebe“ spíše než jako dobrá manželka a plnohodnotný člen rodiny (jak říká ve svém závěrečném vystoupení). Skutečný Denis Thatcher hrdě vyprávěl přátelům již na počátku 60. let 20. století – tedy několik let poté, co se jeho manželka dostala do parlamentu – že bude první předsedkyní vlády. Byl na ni nezřízeně hrdý a bezvýhradně ji podporoval.

Loutka scénáristy

Denis ve filmu je poněkud jiný – v jádru je jakýmsi sdělovatelem zmateného paradoxu. Je to anti-feministický film v tom, že zobrazuje Margaret Thatcherovou jako prototyp kariéristky zane-

dbávající svoji rodinu. Je to feministický film v tom, že ukazuje, jak porazila shromážděné zástupy předsudečného mužského světa a dostala se na vrchol.

A to samo o sobě je záhadou: jak jen dokázala Margaret Thatcherová dosáhnout toho, aby byla zvolena do čela strany toryů, která je zde vyobrazena jako strana složená výhradně z mužských šovinistů. Různé scény, v nichž tehdejší paní Thatcherová bojuje, triumfuje, vede a je nakonec zrazena celomužským sborem toryů, jehož členové jsou oblečení do sak s vestou, jsou svým charakterem téměř baletní, krásně zkomponované, bezchybně zfilmované a zasloužily by si přesně padnoucí hudební doprovod.

Toto je film o politice bez politiky. Tato nepřítomnost politických souvislostí má však své následky.

Tyto scény mají v sobě určitou symbolickou pravdu, pokud jde o popis jejího vztahu s patricijskými levicovými toryi, kteří představovali vrcholné vedení strany po velkou část doby jejího politického působení. Avšak tyto scény jsou absurdně falešné v tom, jak zobrazují řadové torye (kteří jsou mimo jiné společensky mnohem normálnější a nosí mnohem méně honosné obleky, než zde bylo zobrazeno) a vztah mezi nimi a paní Thatcherovou.

Od dob přijetí Bonarova zákona (rok 1923) nebylo čelného představitele toryů, který by se cítil mezi řadovými členy strany tak dobře jako paní Thatcherová. Její vítězství bylo v té době označováno za „povstání sedláků“ (my známe přesný počet mužských šovinistických hlasů při tomto hlasování; tento počet je určen počtem poslanců, kteří hlasovali pro jiného pravicového kandidáta, který kandidoval proti Tedovi Heathovi a kterým byl Hugh Fraser; dohromady se jednalo o přesně patnáct toryovských poslanců z celkového počtu

téměř 300). Avšak brzy se z ní stal miláček celé strany. Takže to vše znamená, že kdyby Denis Thatcher, dle svých vlastních slov příznivce toryů pocházející z okolí Londýna, nebyl tehdy ženatým poslancem, hlasoval by pro ni také.

Takže když „Denis“ není Denis, kdo tedy je? Jako halucinace vytvořená její myslí, představivostí či svědomím je zřejmě odrazem jejich nejvnitřnějších „pocitů“, kterým – jak směle říká svému lékaři – nedůvěřuje (dává přednost výrazu „myšlenky“). Avšak slyšel kdy někdo, že by paní Thatcherová vyjadřovala tyto „pocity“ sdělované prostřednictvím „Denise“ dnes nebo předtím, než si na ní začal věk vybírat svoji daň? Nikdo z jejich přátel ani bývalých kolegů si nemůže na nic takového vzpomenout. Ani jim nepřipadá, že by to byla typická „ona“. A proto je „Denis“ ve skutečnosti pouze břichomluveckou loutkou scénáristy a režiséra.

V určitém smyslu tomu tak samozřejmě být musí. Avšak zde to platí v tom defektním smyslu, že tato břichomluvecká loutka je zároveň také soudícím řeckým sborem. Je sdělovatelem pravdy, který nám předkládá psychologickou realitu Margaret Thatcherové a vysvětluje její politiku, její vzestup a nakonec její pád v širším politickém světě.

Politika bez politiky

Ach ano, politika. Na první pohled vypadá politika popsaná v tomto filmu jako kaleidoskopická změť – boj proti inflaci, válka o Falklandy, stávka horníků, konec studené války – každá z těchto událostí je sdělena několika větami, několika záběry nepokojů a bojů, hrstka směhlých deklamací naší hrdinky a pak již rychle přichází další bod. Studená válka je zkonzenována do tance Thatcherové s Reaganem, pádu berlínské zdi a pařížské konference, která studenou válku oficiálně ukončila (a během níž přišla zpráva o tom, že nebyla znovu zvolena do čela toryů).

Její nesouhlas s eurem je naznačen v jedné jediné větě (možná přidané velmi nedávno). Krize toryů v roce 1974 je malebně znázorněna dramatickými scénami hromadících se odpadků, přičemž tato událost se ve skutečnosti vztahuje k „zimě nespokojenosti“, která proběhla v roce 1979 za vlády labouristů.

Do určité míry je toto zhuštění kinematografické nezbytností. Avšak výsledkem je ten, že se dozvíme velmi málo souvislostí, které by vysvětlily příčiny těchto různých konfliktů – nic o znovuoživené sovětské hrozbě v období od poloviny do konce 70. let 20. století, nic o tom, že Arthur Scargill, vůdce horníků, zahájil výslovně politické tažení proti vládě, nic o oslabování národní suverenity v rámci Evropské unie. Toto je film o politice bez politiky. Tato nepřítomnost politických souvislostí má však své následky.

Protože nám není poskytnuto téměř žádné vysvětlení

těchto jednotlivých různých konfliktů (s výjimkou války o Falklandy), jsou nakonec sjednoceny jedním společným tématem: a sice povahou samotné Thatcherové a jejího „rozdělujícího“ způsobu vládnutí. V souladu s tím je opakovaně ukazován jeden politický aspekt roků, kdy byla Thatcherová premiérkou, a sice její boje s kolegy ve vládním kabinetu. To se automaticky stane podtextem filmu: Margaret Thatcherová je „bojovnice“, která „bojovala celý svůj život“.

Jiní možná naslouchají, učí se, vcítují se, uzavírají kompromisy, ale ona tyto podřadné smrtelníky převálcuje jako buldozer. Probojuje se všemi konfliktů, doprovázena svým stepujícím vládním kabinetem, jehož členové jsou nejprve zapšklí intrikáni, poté zdráhající se válečníci vyzývající k nečinnosti, následně plazící se patolízalové ohromení jejími úspěchy, a poté znovu zapšklí intrikáni, kteří si uvědomili, že se zavede-

ním daně z hlavy a Evropou konečně zašla příliš daleko a může být bezpečně svržena.

Někteří obdivovatelé lady Thatcherové považují toto líčení za soucitné vyobrazení. Avšak soucitné je žel to správné slovo. Argumentem je zde – pokud si můžeme vypůjčit vtip ze „1066 a to všechno ostatní“ – to, že Thatcherová se mýlila, ale milým způsobem. Její statečnost a odhodlanost byly obdivuhodné, ale její politické kroky rozdělovaly lidi a jejich cena byla příliš vysoká. Její kariéra byla oslnivá jako bravurní výkon, ale byla opravdu potřebná? Nezaplatila Británii příliš vysokou cenu? Nezaplatila její rodina příliš vysokou cenu? Nezaplatila ona sama příliš vysokou cenu?

„Ne! Ne! Ne!“ zní patřičně thatcherovská odpověď na poslední tři otázky. Avšak nechte se těmito otázkami odradit od sledování tohoto filmu. Posuzováno s nevzrušeným nadhledem se jedná o sentimentální příběh o stát-

nici v pokročilém věku, která znovu prožívá svůj život ve smutnějším, ale moudřejším rozpoložení. Je to však fascinující příběh, založený na dobrém prostudování materiálů, krásně napsaný, stylově režirovaný a povýšený vynikajícím výkonem Meryl Streepové, který se vyznačuje až neuvěřitelnou přesností. Toto ztvárnění jde nejen nad rámec geniálního napodobení, ale také triumfuje nad základním podtextem filmu.

Pohled na Meryl Streepovou, když jako paní Thatcherová v době, kdy byla na vrcholu svých sil, za sebou táhne spoustu bázlivých mužů – jako otroky při římském triumfálním pochodu – ukazuje pravdu, která smete všechna opomenutí, podtexty a skeptické otázky, které se při tom vynořují. Nejednala „vždy sama za sebe“, jak říká „Denis“, ale byla vždy ve vedení.

*National Review,
leden 2012. Z angličtiny
přeložil Jan Křišťan.*

NABÍZÍME



Centrum pro ekonomiku a politiku nabízí sborník číslo 89/2011 „**Ronald Reagan – sto let od narození**“, do něhož přispěli **John O'Sullivan, Václav Klaus, Hynek Fajmon, Jiří Brodský, Jan Skopec, Martin Erva, Dinesh D'Souza, Alexandr Tomský, Jefim Fištejn, Roman Joch, Lukáš Petřík a Jiří Zahrádka**. Editorem sborníku je **Marek Loužek**. Předmluvu napsal prezident **Václav Klaus**.

160 stran, 100 Kč.



CEP nabízí sborník číslo 87/2011 „**Karel Kramář – 150 let od narození**“, do něhož přispěli **Robert Kvaček, Jana Čechurová, Stanislav Balík, Martina Lustigová, Petr Zidek, Jindřich Dejmek, Ilona Bažantová, Lukáš Petřík, Ladislav Mrklas a Jan Kopal**. V přílohách najdete Kramářův projev v NS z 14. 11. 1918, projev v PS z 10. 2. 1931 a závěr knihy „Ruská krize“ (1921). Editorem sborníku je **Marek Loužek**. Předmluvu napsal prezident **Václav Klaus**.

165 stran, 100 Kč.

objednávky na www.cep.cz, tel. 222 814 666, e-mail: cep@cep.cz

ZPRÁVA ZE SEMINÁŘE

Strukturální schodek rozpočtu

V pondělí 26. března 2012 uspořádalo Centrum pro ekonomiku a politiku seminář „Strukturální schodek rozpočtu – měkký ukazatel k tvrdým trestům?“. Na panelu, který moderoval prezident **Václav Klaus**, vystoupili poradkyně prezidenta republiky Stanislava Janáčková, výkonný ředitel Centra pro ekonomiku a politiku Jan Skopeczek a ředitel sekretariátu prezidenta republiky Martin Slaný.

Stanislava Janáčková upozornila, že strukturální schodek je pojem, který má silný potenciál stát se jablkem sváru v eurozóně i celé Evropské unii. Nová fiskální smlouva totiž stanoví, že strukturální schodek jednotlivých zemí by neměl převyšovat 0,5 % HDP, jinak přijdou tresty až 0,1 % HDP. Problém je v tom, že strukturální deficit nelze přesně změřit, pouze odhadovat. Tvrdit, že dovedeme strukturální deficit přesně vyčíslit, je ekonomická fikce. V EU se k výpočtu používají dvě metody – Evropské komise a Evropské centrální banky, při čemž obě dochází k odlišným výsledkům. Není možné přesně změřit vstupy práce a kapitálu, mezní produktivitu faktorů a přesně odhadnout cyklus. Ve výsledku nepředstavuje nová fiskální smlouva ani tak zpřísnění fiskální disciplíny jako spíše bezprecedentní přesun fiskálních pravomocí od národních vlád k úředníkům Evropské komise a nejmocnějším zemím eurozóny.

Martin Slaný argumentoval, že strukturální schodek je pouhým odhadem a měkkým ukazatelem, který je absolutně nevhodný jako přesné měřítko pro posuzování rozpočtové politiky. Evropská logika zmíněného pravidla je chybná a rovněž pro euro a eurozónu kontraproduktivní. Různé statistické metody vedou k rozdílným výsledkům odhadu produkční mezery, tedy i k rozdílným strukturálním deficitům. Jelikož HDP přesně neznáme a mu-

síme jej odhadovat, je vlastně z něj vycházející mezeza výstupu a následné strukturální saldo odhadem druhého řádu. Strukturální deficit je teoreticky okouzující koncept, který ale zůstává pouhou teoretickou konstrukcí. Odhad není jednoznačný, spolehlivé měření je nemožné. Základním požadavkem každého fiskálního pravidla je přitom jeho jednoduchost a transparentnost. Pro použití ukazatele strukturálního deficitu však neplatí ani jedno.

Jan Skopeczek vysvětlil, že strukturální deficit není přímo pozorovatelný, lze ho zjistit až očištěním celkového salda od jeho cyklické složky, což se děje za pomoci řady variantních ekonometrických metod, jejichž různá volba vede k různým výsledkům. Strukturální schodek menší než 0,5 % HDP, jež si eurozóna stanovila ve fiskální smlouvě, nedodrhuje ani Francie či Německo. Volbou podobných kritérií se snaží evropská elita občanům namluvit, že problém nerovnováhy veřejných financí lze řešit stanovením a plněním podobně odborných, sofistikovaných, laikům zastřených kritérií. Veřejné finance však nejsou čistě odborná, technická záležitost, jde o politikum. Dnešní veřejné finance jsou v takovém stavu proto, že jsme v uplynulých desetiletích zažili apoteózu státu blahobytu napříč západoevropskými demokraciemi a nyní přišel čas placení. Úspěch jakéhokoli fiskálního pravidla závisí na jeho jasném vymezení, jednoduchosti, konzistentnosti, adekvátnosti a rovněž vynutitelnosti. To pro případ limitu strukturálního schodku nové fiskální smlouvy neplatí.

Prezident **Václav Klaus** označil strukturální schodek za příklad parcelizace ekonomické veličiny, jde spíše o hru na ukazatel. Připomněl zákon o vyrovnaném rozpočtu, který před čtrnácti lety navrhl jako poslanec. Ten stano-

voval, že státní rozpočet má být sestavován jako vyrovnaný, nepočítal tedy s mlhavými koncepty, nýbrž jasně podloženou statistikou. Bývalý ministr financí **Ivan Kočárník** přiznal, že mu byl ukazatel strukturálního schodku vždy podezřelý, jde o čiré šarlatánství – hůl, kterou budeme moci někoho bít. Členka bankovní rady ČNB **Eva Zamrazilová** označila strukturální schodek za mlhavý ukazatel, který nabaládá ke kreativnímu účetnictví a dává falešné signály aktérům hospodářské politiky. Viceguvernér ČNB **Vladimír Tomšík** argumentoval, že nezodpovědnou rozpočtovou politikou by měl trestat trh, ne smlouvy. Náměstek ministra financí **Ladislav Minčíč** ukázal, že podle nové fiskální smlouvy za výjimečných okolností neplatí nic, přichází však koordinace a schvalování státních rozpo-

čtů v Bruselu; morálním problémem je, že nový limit se stane sám cílem. Velvyslanec ČR u OECD **Karel Dyba** řekl, že mlhavosti ukazatele strukturálního schodku si musí být vědomi i ekonomové Evropské komise. **Dušan Tríska** si nepřeje žádné společné kritérium v celé unii, i kdyby bylo tvrdé.

Stanislava Janáčková připustila, že výjimečné okolnosti jsou ve fiskální smlouvě vymezeny skutečně široce. **Martin Slaný** upozornil, že tak měkké kritérium bude stěžejně vymahatelné. **Jan Skopeczek** prohlásil, že fiskální pravidla si má stanovit každá země sama; strukturální schodek není bezcenný pojem, ale má být pouze jedním z dílčích ukazatelů stavu veřejných financí, a nikoli účetním ukazatelem, který bude sloužit k trestům. ■

ML

NABÍZÍME



Centrum pro ekonomiku a politiku nabízí sborník č. 90/2011 „Evropská unie v pasti centralizace“, do něhož přispěli **Tomáš Břicháček, Lukáš Petřík, Alexandr Tomský, Václav Klaus, Benjamin Kuras, Doug Bandow, Miloslav Bednář, Petr Mach, Jan Skopeczek, Mojmír Hampl, Martin Slaný, Ivo Střežek, Lukáš Kovanda, Ondřej Krutílek a Dušan Šrámek**. Editorem je **Marek Loužek**. Předmluvu napsal prezident **Václav Klaus**.

116 stran, 100 Kč.

objednávky na www.cep.in.cz

EXCERPTA Z ČETBY VÁCLAVA KLAUSE Č. 3

Pierre Desrochers: Falešné sliby zelené energie*

Jednou z cest, jak si mnozí lidé představují, že je možné zachránit planetu, ochladit klima, snížit zvyšující se hladinu moří, ale i odvrátit recesi, je vytváření „zelených pracovních míst“. Různí vizionáři se nám snaží namluvit, že nám příroda nabízí dostatek obnovitelné energie, protože slunce svítí, vítr fouká, mořský příboj nikdy nepřestává a pod nohama navíc máme rozžhavené zemské jádro.

EKOLOGICKÁ UTOPIE

Proto se – nejen v Německu a Španělsku, ale i v Kalifornii a Texasu – propagují zelená pracovní místa (i když jedno takto vytvořené nebo uspořené místo obvykle vyvolává náklady několika set tisíc dolarů). „Malým“ problémem je i to, že to vyžaduje popření zákonů fyziky a ekonomie, ale ani to těmto vizionářům nevadí. Zastávají názor, že pouze

schopnost soukromého sektoru, naše vlastní hloupost, strnulost našeho myšlení a naše sobecké zájmy blokuje cestu k „ekotopii“ (snad se toto neobvyklé slovo dá přeložit jako ekologická utopie – pozn. V.K.)...

Už od okamžiku, kdy uhlím poháněné parní stroje vystřídaly větrné mlýny, bylo zřejmé, že moderní ekonomika nemůže být založena na obrovském množství malých, vzdálených, nákladných, kolísavých, nespolehlivých a málo vydatných zdrojů energie. I ve zdánlivě vhodných místech totiž slunce svítí a vítr fouká jen zhruba 10 % času. Vítr sice může být zadarmo, ale výroba, instalace a udržování větrných turbín zadarmo není. Místa s dostatkem větru (i když ani v tom není žádná spolehlivost) jsou navíc většinou daleko od míst spotřeby energie, což zvyšuje náklady, protože čím dále energie putuje, tím více se jí po cestě ztrácí. Obří baterie, které by uměly skladovat energii zatím neexistují, takže je třeba, aby byla vždy připravena náhradní výroba energie, která je

schopná kdykoli začít či skončit fungovat.

Biopaliva obvykle vyžadují více energie, než kolik přinášejí, nemohou být přenášena produktovody a většinou poškozují stroje, které byly zkonstruovány, aby zužitkovávaly fosilní paliva... Protože toto všechno je realitou v těch zemích, kde jsou vydávána obrovská množství peněz na podporu výroby větrné, solární a na biomase založené energie, cena energie prudce roste a nedostatek energie se stává permanentním jevem...

ZELENÝ ZÁVOJ

Kniha ekonomů a právníků Andrewa Morrisse, Williama Bogarta, Rogera Meinerse a Andrewa Dorchaka „The False Promise of Green Energy“ (Washington, D.C., Cato Institute, 2011) je velmi inteligentní kritickou diskusí těchto otázek. Ukazuje technické problémy a neekonomický charakter solární a větrné výroby energie, stejně jako energie z paliv založených na biomase a na bateriích založených solárních elektrických autech. Daří se jí „zvedat zelený závoj“, pod kterým se skrývají speciál-

ní zájmy firem, politiků a environmentalistů, aby získali peníze daňových poplatníků...

Velkým přínosem knihy je schopnost autorů používat základní koncepty politické ekonomie. Jako mnoho ekonomů před nimi dokazují, že dávat peníze daňových poplatníků do „zelených pracovních míst“ více pracovních míst likviduje, než vytváří. Autoři dokazují, že literatura o zelených pracovních místech „obsahuje tolik naprosto základních ekonomických chyb, že to nemůže být náhodné. Je to důkazem neskrývaného nepřátelství k tržní ekonomice“ (str. 124). Hlavní závěr knihy se dá shrnout takto: „navrhovatelé zelené energie přinášejí a propagují nerealistickou vizi výroby energie a jejího užívání a navrhují opatření, která buď dramaticky zvýší náklady energie, nebo radikálně omezí její využívání“ (str. 6)...

Nevyhnutelně to povede k drastickému snížení životní úrovně a – při dnešních technologiích – k nepřekonatelným překážkám ekonomického rozvoje v nejhudších zemích světa. ■

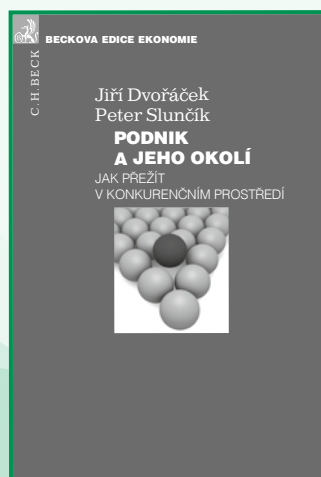
* Pierre Desrochers je profesorem na University of Toronto. Excerpta jsou z jeho recenze knihy „The False Promise of Green Energy“, která vyšla v The Independent Review, č. 4, jaro 2012. Vybral a text přeložil Václav Klaus.

Nakladatelství C. H. Beck

VYJDE
V KVĚTNUBrožované, obj. č. BEK 44
cena dle rozsahu

- X Personální práce v podniku
- X Vnější prostředí podniku a personální činnosti
- X Management lidí ve specifických podmínkách
- X Souhrn současného poznání o řízení lidí v malých podnicích, neziskových organizacích a transnacionálních společnostech

Nové trendy
v personálním
managementu

Brožované, obj. č. BEK 40
cena dle rozsahu

- X Analýza mikrookolí a konkurenční schopnosti
- X Jak správně reagovat na změny v lokálním, národním a globálním okolí podniku
- X Důsledky a rizika procesu globalizace
- X Základní metody měření konkurenceschopnosti výrobků, odvětví, zemí

Jak využít změny
okolí k posílení
konkurenceschopnosti

Publikace lze objednat s 5% slevou v e-shopu na adrese www.beck.cz nebo písemně na adrese: Nakladatelství C. H. Beck, Řeznická 17, 110 00 Praha 1 tel.: 225 993 959, fax: 225 993 920, e-mail: beck@beck.cz

